

† Γ.Μ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ

Καθηγητοῦ, τ. Πρυτάνεως,
Προέδρου τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος τοῦ «Παρνασσοῦ»,
Ἐπίτιμου Μέλους τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ
ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΣΤΑ ΜΑΚΡΙΝΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ἡ θεώρηση τῆς πορείας αὐτῆς ἀπὸ τὴν ὀπτική γωνία τῶν ἐγκαθιδρυμένων θεσμῶν διεθνούς ἔννομης τάξης μιᾶς συγκεκριμένης μακρινῆς μελλοντικῆς ἐποχῆς μὲ ὑψηλὴ στάθμη πολιτισμοῦ.

Ὁ Δημήτρης Λαζογεώργος-Ἑλληνικὸς εἶχε γράψει στὴ Βιέννη τὸ 1980 τὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν κειμένων τοῦ Πάουλ Ἀμαδέους Ντήναχ (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν ρόδων*, δύο τόμοι, ἔκδοση 2η, 1979) κι εἶχε πεῖ πολὺ σωστὰ ὅτι ὁ συγγραφέας ἐκεῖνος μᾶς ἀπεικονίζει στὰ κείμενά του (1923-24) μιὰ ὀλόκληρη μακρινὴ μελλοντικὴ ἐποχὴ μεγάλῃ ἀκμῆς τοῦ πολιτισμοῦ. Μία «φωτεινὴ ὥρα» στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ θαρθεῖ — ὕστερα ἀπὸ κάμποσους αἰῶνες μεσολαβήσεως ἐνὸς ἰδιότυπου «νεώτερου Μεσαίωνα» — νὰ ὑπερακοντίσει σὲ πολιτιστικὴ ἀκμὴ τὸν 5ο π.Χ. αἰῶνα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἰταλικὴ Ἀναγέννηση, καθὼς καὶ τὸν 19ο, τὸν «μεγάλου αἰῶνα» τῶν κεντροευρωπαϊῶν καὶ τῶν δυτικοευρωπαϊῶν. Καὶ εἶχε διερωτηθεῖ τὸ 1980 ὁ Λαζογεώργος «τί θὰ γίνεῖ ὅταν — ὕστερα ἀπὸ μερικὲς δεκαετίες — θὰ βλέπουν οἱ ἐπόμενες γενεές νὰ συνεχίζονται οἱ τόσο σαφεῖς ἐπαληθεύσεις τῆς ἱστορικῆς πορείας του πολιτισμοῦ τῶν Εὐρωπαίων, ποὺ ἦταν ἤδη ἄφθονες οἱ ἐπαληθεύσεις αὐτὲς καὶ ὀλοζώντανες τὸ 1980». «Μὲ πόσο ὑψηλὸ μέτρο — ἀναρωτιόταν — θὰ κριθεῖ ἡ “ἐνορατικὴ” καὶ “προφητικὴ” ἀξία αὐτῶν τῶν κειμένων;».

Οἱ ἐντυπώσεις τοῦ Λαζογεώργου εἶχαν δημοσιευθεῖ στὸ περιο-

δικὸ *Παρνασσὸς* τοῦ ἔτους 1981 (τόμος ΚΓ, σ. 121-135) κι ἐμπεριεῖχαν καὶ τὶς πάμπολλες μέχρι τοῦ 1980 ἐπαληθεύσεις.

Στὰ δέκα χρόνια ποὺ ἐπακολούθησαν προστέθηκε καὶ πλῆθος ἄλλων ἐπαληθεύσεων τῶν «προορατικῶν» κειμένων τοῦ Πάουλ-Ἀμαντέους Ντήναχ.

Μεταξὺ ἄλλων ὁ ἐπίκουρος καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς στὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Γιώργος Πουρναρόπουλος εἶχε μὲ λεπτομέρειες ἀναφέρει πολλὲς ἄλλες τέτοιες «συμπτώσεις» στὶς σ. 235-245 τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ (*Παρνασσὸς*) τοῦ φερόνουμου καὶ παλαιοῦ σὲ κῦρος Φιλολογικοῦ Συλλόγου, στὸν τόμο ΚΣΤ (1984). Ἰδίως ὅμως τὸ 1990 ἦταν μιὰ χρονιὰ πλούσια σὲ ζωντανὰ ἐπαληθευτικὰ περιστατικὰ καὶ σὲ πλῆθος πραγματοποιήσεις τῶν προρρήσεων τοῦ Πάουλ-Ἀμαδέου Ντήναχ (συγκρούσεις στὸν Περσικὸ Κόλπο, ἐξαγγελτικὰ κηρύγματα γιὰ Ἐνωμένη Εὐρώπη, κινήσεις γιὰ ἐνίσχυση οὐσιαστικῆ τοῦ Ο.Η.Ε. κτλ.).

Ἀπὸ τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν ἐπαληθευτικῶν περιστατικῶν κι ἰδίως ἀπὸ τὴ ζωντάνια, τὴ σαφήνεια καὶ τὴ «συνέπεια» τῶν πραγματοποιήσεων, προκύπτει καθαρὰ ὅτι ὁ συντάκτης τῶν κειμένων τῆς *Κοιλιάδας τῶν Ρόδων* εἶχε δίκιο διαβεβαιώνοντας μας στὰ 1923-24 ὅτι οὔτε προφήτης εἶναι οὔτε καὶ ἐνορατικὲς ἰκανότητες κατέχει. Ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ αὐτόπτης τῶν θαυμάσιων ἐκείνων μελλοντικῶν περιστατικῶν. Ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Πάουλ Ντήναχ στὰ προορατικά του κείμενα «δὲν ἔχει δώσει τίποτα δικό του». Μᾶς ἐξορκίζει νὰ τὸν πιστέψουμε ὅτι εἶναι ἓνας ἀπλὸς «ἀντιγραφέας ἀπὸ μνήμης». Κι ὅτι εἶχε ἀπλῶς βιώσει ἓνα ὀλοκάθαρο «φαινόμενο παραψυχολογίας» ἀπὸ τὰ πιὸ σπάνια. Ὅτι εἶχε ζήσει δύο ζωές. Κι ὅτι, ξυπνώντας τὸν Μάιο τοῦ 1922 ἀπὸ δωδεκάμηνο ληθαργικὸ ὕπνο στὸ κρεβάτι μιᾶς κλινικῆς τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, εἶχε τὸ πνεῦμα του καὶ τὴ μνήμη του γεμάτα ἀπὸ ζωντανὰ περιστατικὰ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐτῶν 3905-3906 μ.Χ. (δωδεκάμηνο) καὶ θυμόταν ὀλοκάθαρα ὅλα ὅσα εἶχε ζήσει καθημερινά — μὲ τὸ ὄνομα Ἀντρέας Νόρθαμ — στὸ πνευματικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον, στὸ ζωντανὸ περιβάλλον, τῆς μακρινῆς ἀλλὰ συγκεκριμένης ἐκείνης μελλοντικῆς ἐποχῆς μὲ τὴν τόσο ὑψηλὴ στάθμη πολιτισμοῦ. Ἐπίσης μᾶς διαβεβαιώνει ἡ *Κοιλιάδα τῶν Ρόδων* ὅτι ὅταν θαρθεῖ τὸ 3905, θὰ ζεῖ σὲ ἡλικία εἰκοσιοχτῶ ἐτῶν ὁ διακεκριμένος ἐπιστήμονας φυσικὸς Ἀντρέας Νόρθαμ, κι ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ποὺ θὰ γράψει σὲ δωδεκάμηνο χρονικὸ διάστημα

καθημερινὸ ἡμερολόγιο, ὄχι ὡς ἀντιγραφείας, ἀλλὰ ὡς αὐτόπτης, ὅπου θὰ ἐμπεριέχονται τὰ ἴδια αὐτὰ κείμενα ποὺ ἔχουμε σήμερα. Ὁ Νόρθαμ θὰ κατέχεται ἀπὸ ἀδρὲς ἀναμνήσεις προϋπάρξεως: Ὅτι εἶχε δηλαδὴ ζήσει ὡς Paul Amadeus Dienach στὴν Εὐρώπη τοῦ 20οῦ μ.Χ. αἰῶνα, μέχρι τὸν Μάιο 1921, καὶ δὲν θὰ θυμᾶται τίποτα ἀπ' τὰ κατοπινά, τὰ ὕστερα ἀπ' τὸ Μάιο χρόνια.

Σχεδὸν παντοῦ στὸν κόσμο, καὶ ἰδίως στὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης καὶ στὴ Βόρεια Ἀμερική, γιορτάσθηκε τὸ 1990 ἡ συμπλήρωση σαράντα πέντε χρόνων ἀπὸ τὴν ἴδρυση καὶ τὴν ἔναρξη λειτουργίας τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἀποτελεῖ πραγματικὰ ἓνα ὑψηλὸ ἐπίτευγμα, στὰ πλαίσια δομῶν καὶ θεσμικῶν ὀργανώσεων διεθνοῦς ἔννομης τάξης, ἡ ἀπόφαση τῶν νικητῶν τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ποὺ εἶχε παρθεῖ τὸ 1945 στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο, νὰ συγκροτήσουν ἓνα νέο, ἰσχυρότερο καὶ ἀποτελεσματικότερο θεσμό, ποὺ νὰ διαδεχθεῖ τὴν παλαιὰ ἀδύναμη «Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν» τοῦ 1919. Ἡ τελευταία, ὕστερα ἀπὸ μερικὲς διάσπαρτες ἐπιτυχεῖς προσπάθειες τῶν πρώτων δεκαετιῶν τῆς λειτουργίας της, προσπάθειες νὰ ἐντοπίσει καὶ νὰ ἐπιλύει εἰρηνικὰ ὀρισμένες ἐδαφικὲς ἢ ἄλλες συναφεῖς διενέξεις ποὺ εἶχαν τότε κατὰ καιροὺς ἐμφανισθεῖ σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς οἰκουμένης, καταδείχθηκε ἐντυπωσιακὰ «ἀποτυχημένη» πρὶν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 20οῦ μας αἰῶνα, ὅταν οἱ «οἰκονομικὲς κυρώσεις» ποὺ εἶχε ἐκείνη ἐπιβάλλει τὸ 1935 στὸν Μουσσολίνι, τὴν ἐποχὴ τῆς εἰσβολῆς τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ στὴν Αἰθιοπία, δὲν εἶχαν φέρει κανένα ἀποτέλεσμα. Καὶ ἰδίως ὅταν δὲν μπόρεσε νὰ ἀποτρέψει τὶς ἀλλεπάλληλες εἰσβολὲς τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας (1938, 1939) στὶς γειτονικὲς τῆς εὐρωπαϊκὲς χῶρες.

Ἡ προηγούμενή μας μάλιστα γενεὰ θυμᾶται καὶ τὴ χαρακτηριστικὴ γελοιογραφία τοῦ γερμανικοῦ περιοδικοῦ *Der Welt Spiegel*, ποὺ παρουσίαζε (1935) τὸν Χαϊλὲ Σελασιὲ νὰ προσπαθεῖ νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμοὺς τῶν Ἰταλῶν φασιστῶν κάτω ἀπὸ μία μεγάλη ὀμπρέλλα ποὺ ἔφερε τὴν ἐπιγραφή «Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν». Ἡ λεζάντα στὴ γελοιογραφία ἦταν διατυπωμένη ὡς ἐξῆς, κατὰ λέξη: «Ἰδέτε τὸ κατάντημα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶχε νομίσει κι εἶχε ἐμπιστευθεῖ ὅτι θὰ καλυπτόταν ἀπὸ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν κι εἶχε ἐναποθέσει τὶς ἐλπίδες του σὲ κείνην».

Τώρα, στὴ σημερινὴ γενεά, στὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 20οῦ μας αἰῶνα, ἀναρωτιέται ὁ κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος τοῦ καιροῦ

μας — κι ὅλοι ὅσοι νιώθουν τή «μεγάλη εὐθύνη» γιὰ τὴν πορεία τῶν τωρινῶν δικῶν μας παγκοσμίων περιστατικῶν ἐπιτακτικὴ μέσα στὴ συνείδησή τους καὶ μέσα στὴν ψυχὴ τους, παράλληλα μὲ τὶς οὐσιαστικότερες καὶ δραματικότερες εὐθύνες τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν τῶν ἐλευθέρων λαῶν τῆς οἰκουμένης — ἂν θὰ καταδειχθεῖ στὶς σημερινές τραγικὲς περιστάσεις (ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ ἐξήντα καὶ πέρα) ἀποτελεσματικότερος ὁ σύγχρονος πανειρηνιστικὸς ὀργανισμὸς τοῦ 1945, σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἀποτυχημένη παλαιὰ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν.

Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες δοκιμασίες τοῦ συγχρόνου μας Ὀργανισμοῦ Ἑνωμένων Ἐθνῶν εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ τοῦ 1990 φοβερὴ «κρίση στὸν Περσικὸ Κόλπο». Τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας, ἡ Γενικὴ Συνέλευση — ἀκόμη καὶ ἀτομικὰ ὁ Γενικὸς Γραμματέας — λειτούργησαν σ' αὐτὴ τὴν περίσταση μὲ ἔντονες κι ἀλλεπάλληλες καὶ δραματικὲς ἐκδηλώσεις ἐκπληκτικῆς δραστηριότητος: Ἕμεση καταδίκη τοῦ Ἰράκ γιὰ τὴν αἰφνιδιαστικὴ του εἰσβολὴ σὲ μιὰν ἀνυπεράσπιστη καὶ πλουσιότατη μικρὴ γειτονικὴ χώρα κι ὕστερα ἀπὸ τέσσερις ἡμέρες ἀπόφαση γιὰ ἐμπορικὸ, οἰκονομικὸ καὶ στρατιωτικὸ «ἐμπάργκο». Χαρακτηρισμὸς, στὶς 9 Αὐγούστου, ὡς ἄκυρης καὶ ἀνυπόστατης τῆς προσάρτησης τοῦ Κουβέιτ. Ἀποκλεισμὸς ὕστερα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες, ἀπὸ ξηρᾶς, θαλάσσης κι ἀργότερα κι ἀπὸ ἀέρος. Ἐπίτευξη ὁμοφώνων ἀποφάσεων πάνω σ' αὐτὰ τὰ θέματα στὸ ἱστορικὸ κρυστάλλινο παλάτι τοῦ Μανχάτταν, ποὺ μπόρεσαν νὰ πραγματοποιηθοῦν χάρις ἰδίως στὸν πρόσφατο τερματισμὸ τοῦ ψυχροῦ πολέμου μεταξὺ Δύσης κι Ἀνατολῆς. Τὸ ψυχροπολεμικὸ φαινόμενο εἶχε ἐμποδίσει σὲ παλαιότερες ἐποχὲς τὴ λήψη ὁμοφώνων ἀποφάσεων. Τὸ Διευθυντήριον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, συγκροτημένο ἔτσι ὅπως εἶχε μείνει σὲ μιὰ στατικὴ καὶ ἀπαράλλαχτη ἀπὸ τὸ 1945 μορφή, ὡς συλλογικὸ ὄργανο ἀπαρτιζόμενο ἀπὸ τοὺς νικητὲς τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μπόρεσε σ' αὐτὴν τὴν κρίση τοῦ Κόλπου νὰ πετύχει ὀλόκληρη σειρὰ ἀπὸ ὁμόψηφες γιὰ πρώτη φορὰ ἀποφάσεις (τοῦ συνόλου τῶν χωρῶν-μελῶν, πλὴν τῆς Κούβας, ποὺ δὲν ἔχει τόση σημασία).

Δραματικὲς ἐκδηλώσεις ἐφαρμογῆς τῶν ὁμόθυμων ἀποφάσεων τοῦ Ὀργανισμοῦ ἐπακολούθησαν. Στρατιωτικὲς δυνάμεις ξηρᾶς, θαλάσσης, ἀέρος, συρρέουν ἀπ' ὅλες σχεδὸν τὶς χῶρες-μέλη στὸν Κόλπο, γιὰ νὰ «τιμωρήσουν» τὸν «παραβάτη τῆς διεθνούς νομιμότη-

τος» (ἄρθρο 51 τοῦ Χάρτη τοῦ Ο.Η.Ε.: νόμιμη συλλογική ἄμυνα). Ἄλλὰ ὁ Σαντάμ Χουσεῖν ἀπειλεῖ: «Μπορεῖ στο τέλος τὸ Ἰράκ νὰ καμφθεῖ, ἀφοῦ ὀλόκληρη ἢ οἰκουμένη τοῦ ἐπιτίθεται. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτὸ θὰ συνοδεύεται ἀπὸ τρομακτικὴ ἀνάφλεξη σ' ὀλόκληρη τὴν περιοχὴ, ἀνάφλεξη ὀφειλόμενη στο ὅτι τὸ Ἰράκ εἶναι τώρα πάνοπλο, ἐφοδιασμένο μὲ βαλλιστικούς πυραύλους, μὲ χημικὰ ὄπλα καὶ μὲ κάθε λογῆς φοβερὸ ὄπλοστάσιο, προμηθευμένο ἀπὸ τὶς πολεμικὲς βιομηχανίες τῶν ἴδιων ἐκείνων ἰσχυρῶν κρατῶν ποὺ τοῦ ἐπιτίθενται τώρα. Ἄν λοιπὸν τὸ ἀποφασίζετε, ὀρίστε, χτυπήστε με».

Ἔστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ «χαίνοντα κενὰ» στή «Χάρτα» τοῦ Ο.Η.Ε. τῶν ὁποίων σήμερα καταδεικνύεται ἡ βαρύνουσα σημασία, ἔστερα δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία «προληπτικῶν» μέσων ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης στὸν κόσμον, ἀξίζει ἄραγε γιὰ πανηγυρισμοὺς ἢ συμπλήρωση τῶν σαρανταπέντε χρόνων τῆς λειτουργίας τοῦ Ὄργανισμοῦ ἢ ἀντιθέτως εἶναι ἀπογοητευτικὴ ἢ ἔλλειψη παροχῆς οὐσιαστικῆς ἐξουσίας στο Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ στο Γενικὸ Γραμματεῖα;

Ἀπὸ τρεῖς διαφορετικὲς — χρονολογικὰ — ὀπτικὲς γωνίες ὀρώμενοι οἱ σημερινοὶ μας θεσμοὶ διεθνοῦς ἔννομης τάξης, κρίνονται — κατὰ τὶς πεποιθήσεις, ὑψηλοῦ ἐπιπέδου πεποιθήσεις, τῶν κύκλων τῶν ὑπευθύνων φιλοσόφων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πνευματικῶν ἐν γένει ἀνθρώπων — κατὰ τρεῖς ἐντελῶς διάφορες βαθμίδες ἀξιολογικῆς ἐκτιμήσεως. Καὶ αὐτὸ ἄσχετα πρὸς τοὺς πολιτικοὺς καὶ κυβερνητικοὺς κύκλους τῶν μεγάλων σὲ κάθε ἐποχὴ Δυνάμεων. Αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι διαθέτουν δικά τους κριτήρια: συμφέροντα ἔθνικα, πολιτικὰ καὶ οἰκονομικά, προσωπικά πείσματα, τὸ «παιδικὸ παιχνίδι τοῦ γοήτρου», σωβινιστικὲς τάσεις κτλ. Ἀντιθέτως, οἱ συνειδησιακὰ ὑπεύθυνοι μεγάλοι διανοητές, ποὺ στεροῦνται ἀπὸ ἐξουσίες, ἀλλὰ νιώθουν τὴν ὑπευθυνότητα μέσα στή συνείδησή τους καὶ μέσα στὴν ψυχὴ τους, ἔχουν ἄλλα «δικά τους» κριτήρια. Κι αὐτὰ εἶναι οἱ κίνδυνοι γιὰ τὴν πολιτιστικὴ κληρονομιά τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πνεύματος, οἱ φόβοι γιὰ «κάθετη πτώση» τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἀξιῶν, οἱ ἀνησυχίες γιὰ κατακόρυφη παρακμὴ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ γιὰ ἀπώλεια τῶν ἔως τώρα ἀποκτημένων μορφῶν πνευματικοῦ καὶ «ἔσωτερικοῦ» πολιτισμοῦ, ἰδίως στὴν Εὐρώπη κτλ.

Ἡ πρώτη (1950) ἀπὸ χρονικὴ ἄποψη ὀπτικὴ γωνία — σὲ σύγκριση μὲ τὴν πικρὴ ἐμπειρία τῶν ἐποχῶν τοῦ παρελθόντος — εἶναι μᾶλλον εὐνοϊκὴ. Ἐπάρχει τοῦλάχιστον τώρα ἓνα βῆμα κεντρικῆς

οικουμενικῆς ἐξουσίας — λένε στὰ 1950 — ὅπου νὰ μποροῦν νὰ ἀκούονται οἱ ἐκπρόσωποι τῶν κρατῶν-μελῶν. Ὑπάρχουν συλλογικὰ ὄργανα, πού νὰ μποροῦν νὰ παίρνουν ἀποφάσεις, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν βαθμὸ ἐφικτῆς τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν ἐφαρμογῆς. Ὑπάρχουν κατασταλτικοὶ θεσμοὶ γιὰ τοὺς παραβάτες τῆς διεθνοῦς νομιμότητος κτλ. Παλαιότερα, πρὶν ἀπὸ τὸ 1945 κι ἀκόμη χειρότερα πρὶν ἀπὸ τὸ 1914, δὲν ὑπῆρχε τίποτε. Κενὸ ἀπὸ θεσμούς, κενὸ στὴν κυριολεξία.

Στὸν 19ο αἰώνα οἱ ἐλπίδες γιὰ σωστὴ καὶ δίκαιη ἔκβαση τῶν διενέξεων καὶ τῶν συγκρούσεων εἶχαν ἐναποτεθεῖ ἀποκλειστικὰ στὶς δυνατότητες ἐξισορροπήσεως, πού διέθεταν οἱ τότε μεγάλες δυνάμεις τῆς Εὐρώπης (Ἀγγλία, Γερμανία, Γαλλία κτλ.) καὶ στὶς προσπάθειες τῆς βρεταννικῆς διπλωματίας νὰ ἀποτρέπει μὲ δυναμικὰ μέσα τὴ συγκέντρωση ὑπερβολικῆς ὑπεροχῆς ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐπιθετικὴ ἰσχυρὴ χώρα στὰ ἐδάφη τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης ἔναντι τῶν ἄλλων ἐθνοτήτων (πόλεμοι κατὰ τοῦ Ναπολέοντα, ἄμυνα τῶν Βρεταννῶν κατὰ τοῦ Χίτλερ, ἀλληλεγγύη μεταξὺ Ἀγγοσαξόνων ἐκατέρωθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ κτλ.).

Ἀπὸ τὴ δεύτερη (1992) — χρονολογικὰ δεύτερη — ὀπτικὴ γωνία, ἀπὸ ἐκείνη δηλαδὴ πού τελεῖ σὲ συνάρτηση πρὸς τὰ περιστατικὰ τῶν δεκαετιῶν πού διατρέχουμε ἐμεῖς τώρα καὶ πού τὰ παρακολουθοῦμε σήμερα ὡς αὐτόπτες, ἡ ἱκανοποίηση ἀπὸ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς λειτουργίας τῶν διεθνῶν εἰρηνιστικῶν ὀργανισμῶν μας εἶναι πολὺ σχετικὴ· ἢ καλύτερα εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτη (ἀποτελμάτωση τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος κτλ.). Πανηγυρικοὺς λόγους ἀκούσαμε πολλοὺς μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης σαρανταπέντε ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ Ο.Η.Ε. στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο — πού λειτουργεῖ τώρα μὲ κέντρο τὴ Νέα Ὑόρκη καὶ μὲ δευτερεύουσες «ἐπαρχιακὲς» ὑπηρεσίες στὴ Γενεύη. Σκεπτικισμὸς ὅμως καταλαμβάνει τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἀναλογίζονται ὅτι οἱ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας μένουν ἀνεφάρμοστες, ἢ δὲ κρίση τῆς Μέσης Ἀνατολῆς δὲν ἔχει καταστεινὸν νὰ διευθετηθεῖ, λιμνάζοντας καὶ «κοχλάζοντας» στὴ διάρκεια πολλῶν ἤδη δεκαετιῶν.

Ἀκούσαμε στοὺς πανηγυρικοὺς ὑπὲρ τοῦ Ο.Η.Ε. λόγους τοῦ 1990 — σὲ πολλὰς χῶρες τῆς Εὐρώπης — ὅτι ἡ λήψη τῆς ὑπ' ἀριθ. 665 ἀπόφασης τῆς 25ης Αὐγούστου 1990 ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἀποτελεῖ μιά «πολὺ σημαντικὴ καμπὴ» στὴν πορεία τῶν θε-

σμῶν διεθνoῦς νομιμότητας σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ τὸ ἴδιο καὶ γιὰ μιὰ δωδεκάδα ἀποφάσεων τοῦ ἰδίου Συμβουλίου ποὺ ἐπακολούθησαν (γιὰ «ἐμπάργκο», γιὰ ναυτικὸ ἀποκλεισμό, ὕστερα ἀποκλεισμό ἀπὸ ἀέρος κτλ.). Καὶ ὅτι ὁ Αὐγoυστος 1990 καὶ οἱ τρεῖς ἐπόμενοι μῆνες συνθέτουν μιὰ «ἱστορικὴ στιγμὴ» στὴν πορεία τῶν θεσμῶν διεθνoῦς ἔννομης τάξης. Ὅταν ὁμως θὰ ὑπάρξουν — καὶ ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρξουν μελλοντικὰ — ἄξιοι τοῦ ὀνόματος καὶ οὐσιαστικοὶ θεσμοὶ σ' αὐτὸ τὸ ἀντικείμενο, οἱ ἱστορικοὶ τοῦ μέλλοντος δὲν θὰ χαρακτηρίζουν ὡς «πολὺ σημαντικὲς στιγμὲς» κι ὡς «σπουδαῖες καμπές» τῆς ἱστορίας τὶς ἀποφάσεις τοῦ φθινοπῶρου 1990.

Πραγματικὰ «ἱστορικὲς» θὰ ἦταν ἐκεῖνες οἱ ἀποφάσεις, ποὺ θὰ εἶχαν ἐγκαίρως ἀπαγορεύσει στὶς πολεμικὲς βιομηχανίες ὁποιοῦδήποτε κράτους τὴν πώληση ὄπλων σὲ χίλιες-δύο «κυρίαρχες» (!) χῶρες τῆς ὑδρογείου καὶ ποὺ θὰ εἶχαν ἐπιφυλάξει τὴ «δύναμη πυρὸς» σὲ μιὰ κεντρικὴ οἰκουμενικὴ εἰρηνιστικὴ πολιτικὴ ἐξουσία. Πραγματικὰ «ἱστορικὲς» θὰ ἦταν ἐκεῖνες οἱ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας ποὺ θὰ εἶχε γίνει δυνατόν νὰ ἐνεργήσουν προληπτικὰ (π.χ. παραχώρηση τμήματος τῆς κυριαρχίας τῶν κρατῶν-μελῶν σὲ μιὰ κεντρικὴ ἐξουσία μονοπωλιακὰ κυρίαρχη, ἀπαγόρευση ἐξοπλισμῶν κτλ.) καὶ ὄχι κατασταλτικὰ ὅπως τώρα. Ἡ Χάρτα τοῦ Ο.Η.Ε. εἶχε ἐμφανίσει χαίνοντα κενὰ ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀπὸ τὸ 1945. Τὰ κενὰ αὐτὰ θὰ τὰ πληρώσουν σήμερα οἱ «νέες ἡλικίες» τῶν Ἀμερικανῶν ναυτῶν καὶ οἱ ἡλικίες τῶν νεολαῶν τῶν ὑπολοίπων χωρῶν ποὺ θὰ συμπράξουν μὲ τὶς βορειοαμερικανικὲς δυνάμεις, ἀκόμη καὶ Βρεταννῶν καὶ Γάλλων κτλ., ἐνεργώντας σύμφωνα μὲ ἐντολὲς τοῦ Ο.Η.Ε. Οἱ νέες αὐτὲς γενεὲς καλοῦνται στὶς ἀρχὲς τοῦ 1991 νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἱρακινοὺς πυραύλους καὶ τὰ ἱρακινὰ χημικὰ ὄπλα, ποὺ τὰ εἶχαν σὲ προηγούμενες ἐποχὲς προμηθεύσει στὸ καθεστῶς τῆς Μπάαθ καὶ στὸν Σαντάμ ἢ βόρεια καὶ νότια Ἀμερικὴ (Ἡνωμένες Πολιτεῖες, Βραζιλία· ἀμερικανικῆς κατασκευῆς πύραυλοι τύπου «Χωκ», ἐπίσης δὲ χημικὰ ὄπλα ἀπὸ τὴ Βραζιλία κτλ.), καθὼς καὶ τὸ ἄλλο πολεμικὸ ὑλικὸ ποὺ ὅλες σχεδὸν οἱ εὐρωπαϊκὲς χῶρες (γαλλικὲς ἐταιρεῖες Dassault, Matra, Aerospatiale κτλ., στοιχεῖα ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Ἰνστιτοῦτο Ἐρευνας γιὰ τὴν Εἰρήνη, μὲ κέντρο τὴ Στοκχόλμη) εἶχαν ἀπὸ καιρὸ δώσει στὸ Ἰράκ.

Τὰ «χαίνοντα κενὰ» τοῦ 1945 στὴ «Χάρτα» τοῦ Ο.Η.Ε. συνίστανται κυρίως στὸ ὅτι εἶχαν ἀφεθεῖ οἱ χῶρες-μέλη νὰ διατηρήσουν

ἀνέπαφη τήν «κυρίαρχη» κι ἀπεριόριστη — νομικά και πολιτικά ἀπεριόριστη — πολιτική ἐξουσία πού διέθεταν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τώρα, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συγκρότησης τῆς Ἐνιαίας Εὐρώπης (1992, 1993), αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ κενὸ θὰ προσπαθήσουν νὰ ἀποφύγουν στὴν εὐρωπαϊκὴ τοῦλάχιστον ὀργάνωση (ὄχι ἀκόμη σὲ οἰκουμενικὸ διαμέτρημα) οἱ πρωτεργάτες τῆς εὐρωπαϊκῆς ἔνωσης Kohl και Mitterrand, ἔχοντας τὴν πρόθεση νὰ ἐπιβάλλουν στὰ κράτη-μέλη «κοινὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ και κοινὴ πολιτικὴ ἐθνικῆς ἄμυνας». Μιὰ «ἐν μέρει» παραχώρηση τῶν δύο αὐτῶν τομέων κυριαρχικῆς ἐξουσίας τοῦ καθενὸς κράτους-μέλους ὑπὲρ τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας κρίνεται σήμερα ἀπαραίτητη.

Οἱ πανηγυριστὲς τοῦ Αὐγούστου 1990 — γιὰ τὰ σαρανταπέντε χρόνια τοῦ Ο.Η.Ε. — τὸ μόνο σημεῖο γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ εἶχαν δικαίωμα νὰ χρησιμοποιήσουν τὴ φράση «ἱστορικὴ στιγμή», εἶναι ἡ παμνηφία τῶν μελῶν τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ στὶς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας και τῆς Συνέλευσης. Πραγματικά, αὐτὸ εἶναι κάτι νέο και πολὺ σημαντικό. Γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα δὲν ἀξίζει νὰ πανηγυρίζει κανεὶς. Ὅφείλει νὰ εἶναι πολὺ σκεπτικιστῆς ὅταν βλέπει ὅτι οἱ ληφθεῖσες ἀποφάσεις ἦλθαν ὄχι ὡς προληπτικά, ἀλλὰ ὡς κατασταλτικὰ ὁμόψηφα μέτρα. Πραγματικὴ ἀξία θὰ εἶχαν τὰ «ἐμπάργκο» και οἱ ἀποκλεισμοὶ κτλ. ἂν ἀφοροῦσαν σὲ προμήθειες πολεμικοῦ ὑλικοῦ γενικὰ στὶς χῶρες-μέλη, ἐπιφυλάσσοντας τὴ «δύναμη πυρὸς» σὲ μιὰ κεντρικὴ οἰκουμενικὴ ἐξουσία (ἤδη εἶχε αὐτὸ προλεχθεῖ στὴν *Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, ἔκδοση 1979, σ. 499-508 και πιὸ συγκεκριμένα στὴν ἐνάτη ἀράδα τῆς σ. 506).

Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Bush διεκήρυξε πρὶν λίγους μῆνες ὅτι «ἕναν καινούργιο Χίτλερ», ἕναν Ἀραβὰ Χίτλερ, δὲν θὰ τὸν ἐπιτρέψουμε στὴ δική μας ἐποχὴ κι ὅτι ἔχουμε τώρα ἐγκαθιδρύσει μιὰ «διεθνὴ ἔννομη τάξη» κατ' ἀντίθεση πρὸς τὶς παλαιότερες ἐποχές. Κι ἐπίσης εἶπε ὅτι «κανένας πιά τώρα δὲν θὰ μπορεῖ ἀτιμωρητὶ νὰ εἰσβάλλει σὲ ξένες χῶρες, ὅπως εἶχε γίνεϊ τὸ 1938 και τὸ 1939». Ἐν τούτοις, κι ἂν ἀκόμη ὑποθέσει κανεὶς ὅτι οἱ λαμπροὶ αὐτοὶ λόγοι ἀπηχοῦν εἰλικρινεῖς προθέσεις τοῦ Ο.Η.Ε. γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς «διεθνοῦς νομιμότητας», και ὅτι τὴν ἴδια ἰσχὺ θὰ εἶχαν αὐτὲς οἱ ὠραῖες ἐξαγγελίες ἂν ἦταν ἀνεξάρτητες ἀπὸ οἰκονομικὰ συμφέροντα — ἂν δηλαδὴ ἡ εἰσβολὴ εἶχε γίνεϊ σὲ μιὰ περιοχὴ ἀγροτικὴ κι ὄχι πετρελαιοφόρα, καθὼς τὸ Κουβέϊτ, ἢ ἂν ἡ εἰσβολὴ

εἶχε γίνει ἐκ μέρους χώρας φιλικὰ προσκείμενης πρὸς τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες — καὶ πάλι οἱ πανηγυρικοὶ λόγοι γιὰ τὰ σαρανταπέντε χρόνια τοῦ Ο.Η.Ε. δὲν θὰ νομιμοποιοῦντο νὰ ἐξάρουν τὰ «κοσμοϊστορικὰ αὐτὰ ἔργα προόδου πρὸς τὸν στόχο ἐγκαθίδρυσης μιᾶς διεθνοῦς ἔννομης τάξης». Καὶ τοῦτο γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι λείπει ἀπὸ τὰ λαμβανόμενα αὐτὰ ὁμόψηφα δυναμικὰ μέτρα τὸ «στοιχεῖο τῆς πρόληψης». Ὅ,τι κι ἂν πεῖ κανεὶς, εἶναι μέτρα ἀπλῶς «κατασταλτικὰ», παρ' ὅλη τὴν ἐνδεχόμενη εἰλικρίνεια τῶν προθέσεων γιὰ ἐγκαθίδρυση τῆς διεθνοῦς νομιμότητος. Μὲ ἄλλες λέξεις, μᾶλλον σκεπτικισμὸς ἀρμόζει σὲ μᾶς τώρα, παρά «πανηγυρισμοὶ τεσσαρακονταπενταετίας».

Γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ διεθνὴς νομιμότητα, θὰ χρειασθεῖ τώρα νὰ ρεῦσουν, ὅπως καὶ παλαιότερα, ποταμοὶ αἱμάτων καὶ νὰ ὑπάρξουν ἴσως χιλιάδες θυμάτων ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς καὶ τὶς εὐρωπαϊκὲς νεολαῖες. Κι ὁ τερματισμὸς τοῦ νικηφόρου γιὰ τοὺς ἐλεύθερους λαοὺς πολέμου, παραλίγο νὰ ἰδεῖ τὴ ζωὴ στὶς εὐρωπαϊκὲς περιοχὲς καὶ στὴ Μέση Ἀνατολὴ νὰ ἔχει ὑποβαθμιστεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ πλευρᾶς ἀνθρωπιστικῶν ἀξιῶν, οἰκονομικοῦ ἐπιπέδου κτλ. Ἔτσι γίνεται πάντοτε ὕστερα ἀπὸ τοὺς πολέμους, ἔστω κι ἂν αὐτοὶ εἶναι νικηφόροι. Νικητὲς καὶ ἠττημένοι δὲν ὑπάρχουν συνήθως πιά σὲ πολέμους, καὶ μάλιστα μὲ τὰ τωρινὰ φοβερὰ ὄπλα μαζικῆς ἐξολόθρευσης.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, μᾶλλον σκεπτικισμὸς — καθὼς γράφουμε καὶ ἀνωτέρω — παρά πανηγυρισμοὶ ἀρμόζουν σ' αὐτὴν τὴν περίσταση, σ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης τῶν σαρανταπέντε χρόνων τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἀπὸ τὴν τρίτη (3905 μ.Χ.) — χρονολογικὰ τρίτη — ὀπτικὴ γωνία θεωρώντας κανεὶς τὶς δραματικὲς ἀντιδράσεις τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν ἀπέναντι στὶς δυναμικὲς εἰσβολὲς «τύπου Σαντάμ», ἀκριβῶς ὅπως καὶ στὰ 1938-1939 γιὰ τὶς δυναμικὲς εἰσβολὲς σὲ γειτονικὲς χῶρες «τύπου Χίτλερ», οἱ ἐντυπώσεις εἶναι ἀπογοητευτικὲς γιὰ τὴν πορεία τῶν δικῶν μας θεσμῶν διεθνοῦς ἔννομης τάξης (1919, 1945). Μὲ ἄλλες λέξεις, ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος θὰ χαρακτηρίσει τὴν ἐποχὴ μας ὡς τὴν «προϊστορία ἐγκαθίδρυσης θεσμῶν διεθνοῦς νομιμότητος». Καὶ ὁ Πάουλ Ἀμαδέους Ντήναχ (1886-1924), ποὺ τὰ ἐξιστορεῖ ὅλα αὐτὰ τὰ περιστατικὰ — καὶ μάλιστα πολὺ καθαρὰ στὰ καθέκαστα — στὰ προορατικὰ του κείμενα *Σελίδες Ἡμερολογίου*, ἔτσι τὰ κρίνει: ὡς «προϊστορικὲς» προσπάθειες ἐγκαθίδρυσης θεσμῶν ἔννομης τάξης σὲ πλαίσια διεθνῆ.

Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων. Στὰ κείμενα τοῦ Ντήναχ, πού κυκλοφοροῦν τώρα (ἔκδοση 1979) μὲ τὸν τίτλο *Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων* συναντᾶ κανεῖς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιο προσωπικῆς ζωῆς τοῦ συγγραφέα, καὶ τὶς σελίδες ὅπου ἀπεικονίζονται μὲ ἐγκυρότητα οἱ ἱστορικὲς τύχες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἕως τὸ 3905 μ.Χ. Οἱ ἀναγραφὲς αὐτὲς ὀφείλονται στὴν πνευματικὴ δίψα τοῦ Ἀνδρέα Νόρθαμ πού θὰ τοῦ ἔχει γίνεи πάθος νὰ ἐπισκέπτεται τὶς δημόσιες βιβλιοθηκὲς τῆς μακρινῆς ἐκείνης μελλοντικῆς ἐποχῆς καὶ νὰ καταγίνεται νὰ διαβάζει ἐκεῖ βιβλία εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας (σ. 443-445, 455-456, 479 καὶ ἰδίως 494-503), ἐνημερώνοντας ἔτσι τὰ κείμενά του σχετικὰ μὲ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ γεγονότα τῆς παγκόσμιας ἱστορίας (1921-3905).

Γι' αὐτό, ὅταν ὁ Ντήναχ — ξυπνώντας ἀπὸ δωδεκάμηνο ληθαργικὸ ὕπνο τὸ Μάιο τοῦ 1922, δύο χρόνια πρὶν πεθάνει, σὲ μιὰ κλινικὴ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης κι ἀναθυμούμενος μὲ σαφήνεια τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀντρέα Νόρθαμ κι ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του στὰ 3905 μ.Χ. — ἔγραψε στὴ διετία 1923-1924 τὰ κείμενα, ἐγνώριζε πολλὰ γιὰ τὰ περιστατικὰ πού λαγοκοιμοῦνταν στοὺς ἐπόμενους καιροὺς καὶ πού ἐπρόκειτο μὲ τὴ σειρά τους νὰ ἔλθουν, τὸ καθένα στὴν ἐποχὴ του: Γιὰ τὸν Χίτλερ (σ. 479), γιὰ τὸ Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (σ. 279-284), γιὰ τὸν Ο.Η.Ε. (1945 στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο) (σ. 803-804), γιὰ τὴν «κρίση» πού ἐπρόκειτο νὰ ἐπιφυλάξουν στοὺς ἐλεύθερους λαοὺς τῆς Εὐρώπης οἱ πετρελαιοφόρες περιοχὲς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς (σ. 804), γιὰ τὴν ἀνάγκη ἐγκαθίδρυσης διεθνοῦς ἔννομης τάξης μὲ θεσμοὺς προληπτικοὺς (σ. 499-505) καὶ ὄχι κατασταλτικοὺς κτλ. Ἐπίσης, γιὰ τὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη (σ. 499 κε.), πού ἐμεῖς τῆς σύγχρονης ἐποχῆς θὰ τὴ δοῦμε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1993, γιὰ τὴν «ἐνιαία ὑπηκοότητα» (σ. 506-507), γιὰ τὴ διαμόρφωση ἐνιαίας ἐθνικῆς συνείδησης, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη συλλογικῆς αὐτοσυνειδησίας μιᾶς «ἐνιαίας οἰκουμενικῆς πατρίδας» (σ. 550-551· ἐπίσης σ. 722 στὴν ἀρχή), γιὰ τὴν ἔννομη τάξη στὴν οἰκουμένη (σ. 499-503, 507-511 καὶ 805) κτλ.

Προσωπικῶς γιὰ ἐμέ, τὸν γράφοντα αὐτὲς ἐδῶ τὶς γραμμὲς, ἦταν μεγάλη μου ἡ χαρά, πού μοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἡ προτίμηση νὰ ἀποκτήσω στὰ 1924 τὰ κείμενα τὶς παραμονὲς τοῦ ταξιδιοῦ (ἐπιστροφῆς) τοῦ Ντήναχ στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη, λίγο καιρὸ πρὶν πεθάνει. Κι ὕστερότερα, ἡ μετάφρασή τους στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸ 1926

ἕως τὸ 1940 μοῦ ἔδινε πνευματικὲς ἱκανοποιήσεις ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ἐξαιτίας τῆς ἐξαιρετικῆς αἰσθητικῆς καὶ λογοτεχνικῆς ποιότητος τῶν κειμένων. Τῶν κειμένων αὐτῶν ποὺ μᾶς δείχνουν καθαρὰ πὼς δὲν γεννιόμαστε γιὰ μιὰ φορὰ μονάχα.

Γιὰ τίς «ἐπαληθεύσεις» ὅμως ποὺ ἔμελλαν νὰ ἐπακολουθήσουν, δὲν ἤξερα τότε τίποτα ἀκόμη. Οὔτε ὅταν ἔκανα τὴ μετάφραση, οὔτε ὅταν γίνονταν οἱ πρῶτες ἐκδόσεις τῶν κειμένων. Τίς ἐπαληθεύσεις τίς ἀνακάλυψαν πολὺ ὑστερότερα ἄλλοι μελετητὲς καὶ κριτικοὶ τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἐμβάθυνση σ' αὐτὰ τὰ κείμενα μοῦ ἔδωσε ἄλλωστε καὶ τὴ δυνατότητα νὰ κάμω τὴν ἐπιστημονικὴ μου ἀνακοίνωση στὸ Διεθνὲς Συνέδριο Νομικῶν World Peace Through Law, ποὺ εἶχε συγκληθεῖ τὸ 1963 στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ Διεθνή Ἑνωσὴ Νομικῶν. Στὴν ἀνακοίνωση αὐτὴ ἔχω ὑποστηρίζει ὅτι, γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ πολιτισμὸς μας, τὰ κατασταλτικὰ μέτρα στὴ σύνολη ὀργάνωση τοῦ Ο.Η.Ε. δὲν ἐπαρκοῦν. Καὶ ὅτι ἀπαραίτητη εἶναι ἡ προσπάθεια ἀναδιοργάνωσης τοῦ διεθνοῦς αὐτοῦ ὀργανισμοῦ, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ ἐνισχυθεῖ καὶ νὰ ἐφοδιασθεῖ μὲ ὀργανωτικὲς καὶ λειτουργικὲς δομὲς προληπτικές. Μόνον ἔτσι — εἶχα ὑποστηρίζει τότε — θὰ σωθεῖ ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς κι ὄχι μὲ τὴν «ἐκ τῶν ὑστέρων» τιμωρία τοῦ εἰσβολέα (τρίτη ὁμάδα ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου), θέμα 8ο: “Les Nations-Unies et les organisations politiques régionales, sources de principes de droit et d’institutions juridiques”. Τὸ Συνέδριο δημοσίευσε τότε τὴν ἐπιστημονικὴ μου αὐτὴ ἀνακοίνωση σὲ δύο γλῶσσες: Στὰ γαλλικὰ στὴ *Revue hellénique de droit international*, 1963 (σ. 310-322) τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀλλοδαποῦ Δικαίου· στὰ ἀγγλικὰ στὴν *World Peace Through Law* (ἔκδ. τῆς West Publishing Co.) (St. Paul, Minnesota) 1964 (σ. 599-605).

Τότε ποὺ στὸ διεθνὲς Συνέδριο τὰ ἔλεγα αὐτά (1963), οἱ Kohl, Mitterrand καὶ Delors δὲν εἶχαν ἀκόμα ἐκδηλωθεῖ σὲ δραστηριότητα γιὰ τὰ σωτήρια αὐτὰ ὀργανωτικὰ μέτρα τῆς «κοινῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς» καὶ τῆς «κοινῆς πολιτικῆς ἐθνικῆς ἄμυνας» στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη, ποὺ ἐξασφαλίζουν προληπτικὰ τὴ διεθνή ἔννομη τάξη σὲ πανευρωπαϊκὰ πλαίσια. Πολὺ ὀλιγότερο θὰ μποροῦσε νὰ ὑποστηριχθεῖ τότε ἡ πραγματοποίησις τῶν σχεδίων αὐτῶν στὰ πλαίσια τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Ἄλλωστε, ὅσον καιρὸ διαρκοῦσε ὁ ψυχρὸς πόλεμος μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσης, ἦταν ἀνέφικτη ἡ ἐπίτευξη

όμοφώνων ψηφισμάτων στὸν Ο.Η.Ε. Ἐφότου συμφιλιώθηκαν, γύρω στὰ 1989, ὁ δυτικὸς κόσμος ἀφενὸς καὶ ἀφετέρου τὰ Σοβιετ κι οἱ δορυφόροι τους, ἄρχισαν νὰ γίνονται πραγματοποιήσιμες οἱ παμφηφίες στὰ ἐπιμέρους ὄργανα τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἐπὶ κεῖ καὶ πέρα ὑπολείπονται πολλὰ ἀκόμη νὰ γίνουν γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ ἔννομη τάξη σὲ διεθνή πλαίσια. Τὰ προορατικά κείμενα τοῦ Ντήναχ μᾶς λένε ὅτι θὰ μεσολαβήσουν ὀλόκληροι αἰῶνες ἕως ὅτου οἱ μορφές αὐτὲς ὀργανώσεως μπορέσουν νὰ ἔχουν ὀριστικότητα. Θὰ πρέπει νὰ ἐξουδετερωθοῦν οἱ ἀντιδράσεις τῶν βιομηχανιῶν ἐξοπλισμοῦ ποὺ ἔχουν συμφέροντα νὰ πωλοῦν ὑλικὸ ἐξοπλισμοῦ στὶς ποικίλες «αὐτόνομες» (!) πολιτικὲς ἐξουσίες («βιομηχανοὶ τοῦ πολέμου», *Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 513). Θὰ πρέπει οἱ ποικίλες αὐτὲς πολιτικὲς ἐξουσίες νὰ μὴ μείνουν τόσο πολὺ αὐτόνομες. Θὰ πρέπει νὰ γίνει κοινὴ συνείδηση ἡ ἀνάγκη ἐγκαθίδρυσης διεθνοῦς ἔννομης τάξης, ὅπως ἔγινε ἤδη κοινὴ συνείδηση στὸν 20ὸ αἰῶνα μας ἡ ἀνάγκη οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνότητας μὲ μορφὴ ὀμοσπονδίωσης μιᾶς Ἐνωμένης Εὐρώπης.

Ἡ ἔλλειψη θεσμῶν ἔννομης τάξης σὲ πλαίσια διεθνή εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἀνθρώπου νὰ καθιερώσει μιὰ ρυθμιστικὴ διαδικασία γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν μεταξὺ τῶν λαῶν διενέξεων (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 514), ἐνῶ ἔχουν ἤδη πρὶν ἀπὸ ὀλόκληρους αἰῶνες θεσπισθεῖ διαδικαστικοὶ τρόποι ἐπίλυσης διενέξεων μεταξὺ ὀμάδων μὲ ἀντιτιθέμενα συμφέροντα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς καθεμιᾶς χώρας χωριστά.

Ἐπὶ τὴν ἐλβετικὴ *Journal de Genève* τῆς 23/04/91 (ἀνήμερα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου) πληροφοροῦμεθα (σ. 4) ὅτι ἔγινε πρόσφατα στὴ Στοκχόλμη ἐκκλήση γιὰ ἐνίσχυση τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν πρὸς τὴν κατεύθυνση ποὺ ἡ ταπεινότης μου εἶχε ὑποστηρίξει τὸ 1963 στὸ Συνέδριο τῶν Ἀθηνῶν (βλ. ἄνωτ.). Ἐπογράφηκε ἐκεῖ τὸν Ἀπρίλη (1991) πρωτόκολλο ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸ τῆς Σουηδίας Carlsson, ἀπὸ τὸν γερμανὸ πολιτικὸ ἡγέτη Willy Brandt, ἀπὸ τὴν πρωθυπουργὸ τῆς Νορβηγίας Ka Brundtland κτλ. Στὸ πρωτόκολλο αὐτὸ διατυπώνονται, ἐκτὸς ἀπὸ οἰκονομικῆς φύσεως αἰτήματα μὲ διεθνή βαρύτητα, καὶ τὸ αἶτημα νὰ ἐλέγχεται διεθνῶς τὸ ἐμπόριο τῶν ὀπλων, νὰ σταματήσουν οἱ ἐξοπλισμοὶ καὶ νὰ ἐνισχυθεῖ μὲ δυναμικὰ μέσα ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν, ὥστε νὰ γίνει σὺν τῷ χρόνῳ δυνατὸν νὰ καταστοῦν ἀποτελεσματικοὶ οἱ περιορισμοὶ αὐτοὶ καὶ οἱ σχετικοὶ ἔλεγχοι.

Τὰ κείμενα τῆς *Κοιλιάδας τῶν Ρόδων* (μὲ συντάκτη τὸν Ἄντρεα Νόρθαμ καὶ μὲ «ἀντιγραφέα ἀπὸ μνήμης» τὸν Πάουλ Ἀμαδέου Ντήναχ) τὰ προλέγουν ὅλα τὰ ἀνωτέρω. Προλέγουν πὼς θαρθεῖ ἐποχὴ πού θὰ κρίνεται ὡς μάταιη καὶ ἄδικη ἢ θυσία τῶν ἑκατομμυρίων ψυχῶν τῶν νεολαιῶν στοὺς πολέμους. Καὶ πὼς θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἀποφευχθεῖ. Ὁ Νόρθαμ ὑποστηρίζει μὲ δύναμη — «εἶδε» λέει καὶ «ξεύρει» — ὅτι νέα ιδεώδη θὰ διαδεχθοῦν ὕστερα ἀπὸ καιροὺς καὶ καιροὺς τὰ δικά μας, ἀπ' τὶς ἀρχαῖες ἐποχὲς τῶν Σαλαμινομάχων ἕως τὸν 20ό μας αἰῶνα ἰδανικά «γιά τοὺς βωμούς, γιά τοὺς τάφους τῶν προγόνων, γιά τὴν τιμὴ τῶν ὄπλων!» (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 515). Τὰ νέα αὐτὰ ιδεώδη θὰ εἶναι συμπυκνωμένα στὴ σιδερένια θέληση τῶν νεολαιῶν τοῦ μέλλοντος νὰ μὴν ἐπιτρέψουν νὰ γίνεῖ ποτὲ διάσπαση τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἔνωσης ἐξαιτίας αὐτονομιστικῶν κινήματων καὶ νὰ μὴ λειτουργοῦν πιά πολεμικὲς βιομηχανίες πού νὰ ἀντιδροῦν, χάριν τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τους, στὴν ὑπαρξὴ μιᾶς καὶ μόνης «δύναμης πυρὸς» στὶς ἀποθήκες μιᾶς κεντρικῆς ὁμοσπονδιακῆς πανειρηνιστικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας γιά σκοποὺς προληπτικούς (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 499-508).

Ὁ Νόρθαμ (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 517) θὰ βροντοφωνήσῃ — καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει ὁ «ἀπὸ μνήμης ἀντιγραφέας» Πάουλ Ἀμαδέου Ντήναχ — «Νεολαῖες τοῦ δυτικοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνατολικῶν εὐρωπαϊκῶν περιοχῶν ἐνωθεῖτε!». «Σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς βόρειας καὶ νότιας Ἀμερικῆς, ἐνωθεῖτε!». «Αἰῶνες τῶρα σᾶς ἐξαπατοῦν. Ἐνωθεῖτε στὸν ἀγῶνα γιά τὴ διατήρηση ἀδιάσπαστης τῆς ὁμοσπονδίωσης τῶν λαῶν τῆς λευκῆς φυλῆς καὶ γιά τὴν ματαίωση τῶν ἀντιδράσεων τῶν πολεμικῶν κατὰ χώρας βιομηχανιῶν, τῶν βιομηχανικῶν ἐταιριῶν μὲ τὴ δίψα τοῦ ἐγκληματικοῦ κέρδους ἀπὸ παράνομους 'κατὰ χώρας' ἐξοπλισμοὺς καὶ μὲ τὰ ἄνομα συμφέροντα καὶ μὲ τὰ ἐγκληματικὰ σχέδια». «Νεολαῖες ὅλου τοῦ κόσμου, ἀντιληφθεῖτε τὸ ἀληθινὸ νόημα τῶν πολέμων. Οἱ μεγάλοι στὴν ἡλικία σᾶς ἐμπαίζουν». Ὁ πόλεμος δὲν εἶναι, καθὼς δίδασκαν στὸν 19ο αἰῶνα οἱ Clausewitz καὶ Moltke, «ἡ συνέχιση τῶν ἑδαφικῶν καὶ οἰκονομικῶν διεκδικήσεων ἐνὸς ἰσχυροῦ λαοῦ μὲ μέσα δυναμικῆς τώρα ἀναμέτρησης, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων» (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 515). Τὸ ἀληθινὸ νόημα τοῦ πολέμου εἶναι μιὰ συνωμοσία τῆς γενεᾶς τῶν ἡλικιωμένων κατὰ τῶν νεωτέρων γενεῶν πού τολμοῦν νᾶρχονται κάθε φορὰ

σύμφωνα μὲ πανάρχαιο βιολογικὸ νόμο ὡς «διάδοχες γενεές» πάνω σ' αὐτὴ τὴ σφαῖρα, ὅπου ἡ Μοίρα ἔχει τάξει τὸ ἀνθρώπινο γένος (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 517) νὰ ζεῖ. Κι αὐτὴ ἡ συνωμοσία ἐκδηλώνεται εἴτε μὲ θετικὲς πράξεις (πώληση πολεμικοῦ ὑλικοῦ σὲ τοπικὲς ἐξουσίες, ὥστε νὰ γίνεῖ ἡ καθεμιὰ τους προκλητικὴ) εἴτε μὲ παραλείψεις (χαίνοντα κενὰ σὲ ὀργανωτικοὺς θεσμούς, προληπτικοὺς τῶν συγκρούσεων, στὰ πλαίσια μιᾶς πανευρωπαϊκῆς καὶ ἀμερικανικῆς ὁμοσπονδίωσης τῶν λαῶν τῆς λευκῆς φυλῆς).

Ἡ παραγωγή ὑλικοῦ ἐξοπλισμῶν θὰ τεθεῖ ἐκτὸς νόμου διεθνῶς, ὅπως ἔχει ἤδη τεθεῖ ἐκτὸς νόμου διεθνῶς ἡ καλλιέργεια ἰνδικῆς καννάβевος καὶ ἄλλων ναρκωτικῶν, ὑποστηρίζει καὶ διαβεβαιώνει ὁ Νόρθαμ.

Τὸ γεγονὸς ὅτι πολλὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὶς δικές μου ὡς ἄνω συστάσεις τοῦ 1963 ἔρχονται οἱ πολιτικοὶ ἡγέτες τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ (Kohl, Mitterrand, Delors) καὶ παίρνουν πρωτοβουλίες στὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο γιὰ τὴ θέσπιση κοινῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ κοινῆς πολιτικῆς ἐθνικῆς ἀμυνας τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, καταδεικνύει ὅτι ἔχουν πιά ὠριμάσει οἱ ὅροι καὶ οἱ συνθήκες γιὰ νὰ ἀρχίσουν νὰ θεσπίζονται προληπτικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἐμπέδωση μιᾶς διεθνοῦς ἔννομης τάξης σὲ πλαίσια πανευρωπαϊκά. Ἡ δραστηριοποίηση αὐτῆ τῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτικῶν ἡγετῶν δημιουργεῖ πολλὰς ἐλπίδες γιὰ τὶς εὐρωπαϊκὲς νεολαίες. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ τὴν οὐσιαστικὴ καὶ πραγματιστικὴ ἐπικράτηση τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἀξιῶν ἀρχίζουν ἐκεῖνες νὰ τὴν προσδοκοῦν ἀπὸ τοὺς ἀσκοῦντες «πολιτικὴ ἐξουσία» καὶ ὄχι πιά μόνο ἀπὸ ἐμᾶς, τοὺς ἀπλοὺς ἀνίσχυρους «πνευματικοὺς ἀνθρώπους» μὲ τὰ εἰρηνιστικὰ ὀράματα καὶ μὲ τὶς θεωρητικὲς διδαχές.

Προκύπτουν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ἀξιοσημεῖα ἀπὸ τὶς πρωτοβουλίες τοῦ 1990 τῶν Kohl, Mitterrand, Delors, Carlsson, Willy Brandt, κυρίας Brundtland κτλ.

Πρῶτον: Ὅτι παρ' ὅλη τὴν ἐδαφικὴ ὑπεροχὴ (οἰκουμενικὴ ὑπεροχὴ) τῶν ὀργανωτικῶν θεσμῶν τοῦ Ο.Η.Ε. ἔναντι τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, θὰ προηγηθοῦν τὰ προληπτικὰ μέτρα διεθνοῦς ἔννομης τάξης στὰ πλαίσια τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης καὶ πολὺ ὕστερότερα θὰ ἔλθουν ἀντίστοιχα πολιτικὰ καὶ νομικὰ μέτρα στὰ πλαίσια τοῦ συνόλου τῶν χωρῶν τῆς Οἰκουμένης. Κι ἀλήθεια, τὴν προλέγει κι ἡ *Κοιλιάδα τῶν Ρόδων* (σ. 491-511, 584) αὐτὴ τὴ χρονολογικὴ σειρά.

Δεύτερον: Προκύπτει ὅτι στὴν ἱστορία τῆς μελλοντικῆς πορείας τῶν «ὀργανωτικῶν θεσμῶν» τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης πρόκειται νὰ περιβληθοῦν μέ «αἰῶνια δόξα» τὰ ὀνόματα τῶν Kohl, Mitterrand καὶ Delors καὶ νὰ τιμῶνται μελλοντικὰ κατὰ τρόπο ἰσότιμο πρὸς τὴν ὀφειλόμενη δόξα στὰ ὀνόματα τῶν ἱδρυτῶν-πατέρων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως (Jean Monnet, Spaak, Robert Schumann, de Gasperi, Denis de Rougement κτλ.).

Τρίτον: Προκύπτει ὅτι μὲ ἐγκυρότητα διαβεβαιώνεται στὰ προορατικὰ κείμενα τοῦ Paul Amadeus Dienach, *Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, ἡ χρονολογικὴ προτεραιότητα τῆς Συντακτικῆς Εὐρωπαϊκῆς Συνελεύσεως ἔναντι τῆς Οἰκουμενικῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 584 στὸ πρῶτο ἥμισυ). Κι ἐν γένει εἶναι σαφές ὅτι πολὺ σωστὰ προλέγεται στὰ προορατικὰ αὐτὰ κείμενα πὼς θὰ συνεχισθεῖ στὰ μακρινὰ μελλοντικὰ χρόνια ἡ ἀκτινοβολία ποὺ θὰ ἀσκεῖ πάντοτε ἡ Εὐρώπη ὡς φωτοδότρα τῆς οἰκουμένης, στὰ ἐδαφικὰ καὶ πολιτισμικὰ πλαίσια τῶν λαῶν τοῦ πλανήτη μας (σ. 582-584).

Ἄντρεας Νόρθαμ — ποὺ θὰ τοῦ ἀρέσει πολὺ τὸ 3905 νὰ διαβάσει βιβλία παγκόσμιας ἱστορίας σὲ δημόσιες βιβλιοθῆκες τῆς μακρινῆς ἐκείνης μελλοντικῆς ἐποχῆς — θὰ ξέρει πολλὰ γιὰ τὶς ἄγνωστες σὲ μᾶς ἀλλαγές πεποιθήσεων ἀνάμεσα στὸν 20ό μας αἰῶνα καὶ στοὺς ἐπόμενους ὕστερα ἀπὸ ἐμᾶς. Ὁ P.W. Botha, ὁ παραμερισμένος σήμερα — ὁ «ἐξωσμένος ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ζωὴ» — θὰ ἔχει ἀποκτήσει τὸν φωτοστέφανο ἐνὸς ἥρωα καὶ μάρτυρα καὶ «προμάχου» τοῦ λαοῦ του. Ὁ Φρειδερίκος De Klerk, «ὁ φίλος τοῦ Νέλσονα Mandela», ποὺ τιμᾶται σήμερα ὡς πρωτουργὸς τῆς καθολικότητος ψήφου καὶ ὡς καταργήσας τὸ apartheid, θὰ θεωρεῖται μελλοντικὰ ὡς προδότης καὶ ὡς καταστροφέας τοῦ λαοῦ του. Οἱ ἀλλαγές αὐτὲς τῶν πεποιθήσεων στὴν Εὐρώπη θὰ γίνουν καναδυὸ αἰῶνες ὕστερα ἀπὸ ἐμᾶς, ὅταν χωρὶς βία καὶ μέ «νομιμόφρονα» — τυπικὰ νόμιμα — ψηφίσματα τῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἀφρικανικοῦ Ἐθνικοῦ Κογκρέσσου θὰ ἔχουν καταφέρει οἱ μαῦροι βουλευτὲς νὰ ἐξώσουν τὸν λευκὸ πληθυσμὸ («Πηγαίνετε νὰ ἐγκατασταθεῖτε ὅπου μπορείτε, πάντως ὅμως πέρα ἀπὸ τὸν ὠκεανό»). Οἱ Εὐρωπαῖοι τραπεζίτες καὶ οἱ εὐρωπαϊκὲς κυβερνήσεις ποὺ εἶχαν, μὲ ἐξαίρεση τὴ Μαργαρίτα Θάτσερ, εὐκολὴ τὴν ἄρνηση στὰ αἰτήματα τοῦ Botha γιὰ δανειακὴ ἐπικουρία («Μὴν περιμένεις οἰκονομικὴ ἐνίσχυση ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ἂν δὲν θεσπισθεῖ

πρωτύτερα ἢ ἰσότητα ψήφου») θὰ θεωροῦνται στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἄντρεα Νόρθαμ «ἀξιοκατάκριτοι ὑποκριτὲς» καὶ «εὐρωπαιομάχοι» καὶ ἐχθροὶ τῆς ἴδιας τους τῆς φυλῆς (τῶν ἀπογόνων τῶν Μπόερς). Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Πρόεδρος Bush ποὺ εἶχε ἐπιβάλει οἰκονομικὲς κυρώσεις στὸ λαὸ τῶν Μπόερς καὶ στὸ καθεστῶς τῆς Πραιτόρια. Ἡ ὑστεροφημία του δὲν θὰ εἶναι σὲ αὐτὸ τὸ ζήτημα εὐνοϊκὴ.

Ἄπὸ ὅλα τὰ ἀνωτέρω θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ συναγάγει ὅτι τὰ ὅσα ἐν γένει γράφονται ἀπὸ τὸν Ντήναχ στὰ κείμενά του δὲν προέρχονται ἀπ' τὸν ἴδιο. Ὅτι αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀπλὸς «ἀντιγραφέας ἀπὸ μνήμης» (1923-24), καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ἄλλωστε μὲ μετριοφροσύνη καὶ μὲ εἰλικρίνεια μᾶς διαβεβαιώνει καὶ μᾶς ἐξορκίζει ἐπίμονα νὰ τὸν πιστέψουμε. Κι ὅτι δὲν γεννιόμαστε γιὰ μιὰ φορὰ μονάχα. Κι ἐπίσης προκύπτει ὅτι δὲν θὰ εἶχαμε σήμερα τὰ πολὺτιμα καὶ ἔγκυρα ἱστορικὰ στοιχεῖα ποὺ ἐμπεριέχονται μέσα στὰ κείμενα αὐτά, χωρὶς τὴν ἀσίγαστη πνευματικὴ δίψα τοῦ Ἄντρεα Νόρθαμ νὰ ἐπισκέπτεται δημόσιες βιβλιοθῆκες στὸ δωδεκάμηνο 3905-3906 μ.Χ. γιὰ νὰ «διαβάσει βιβλία ἱστορίας» καὶ νὰ ἐνημερώνεται γιὰ τὰ «ἐνδιάμεσα περιστατικά», τῶν ἐποχῶν δηλαδὴ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἕως τὸ 3905 μ.Χ. Μὲ ἄλλες λέξεις ἂν ὁ μορφωμένος φυσικὸς Νόρθαμ εἶχε ἀρκεσθεῖ στὶς καθαρὲς ἀναμνήσεις του γιὰ «προὔπαρξη» (ὅ,τι εἶχε ζήσει ὡς Ντήναχ στὴν κεντρικὴ Εὐρώπη ἕως τὸν Μάιο τοῦ 1921) κι εἶχε ἐπίσης ἀρκεσθεῖ στὴν ἐπιθυμία του γιὰ ταξίδια στὶς διάφορες περιοχὲς τῆς Εὐρώπης (3905-3906) στὸ δωδεκάμηνο πρὶν πεθάνει καὶ στὶς χαρὲς ποὺ τοῦ ἔδιναν τὰ περιστατικά τῆς ἀγάπης του μὲ τὴ Σύλβια, θὰ εἶχαμε ἴσως σήμερα τὰ ἴδια αὐτὰ κείμενα τῶν *Σελίδων Ἡμερολογίου*, ἀλλὰ σίγουρα χωρὶς τὰ ἐμπεριεχόμενα σὲ αὐτὰ ἔγκυρα ἱστορικὰ στοιχεῖα μὲ τὶς συνεχεῖς ἐπαληθεύσεις (*Ἡ Κοιλιάδα τῶν Ρόδων*, σ. 484-518).

Στὶς προφορικὲς του ἀνακοινώσεις ὁ Ντήναχ (ἀρχὲς τοῦ 1924) μοῦ εἶχε μιλήσει καὶ γιὰ μιὰν ὀξεία ἀντίθεση ἀντιλήψεων μεταξὺ ἐνὸς Ἄραβα δικτάτορα καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Βορειοαμερικανικῆς Συμπολιτείας, ἀντίθεση σχετικὴ πρὸς τὴ «ρίζα» τῶν συγκρούσεων καὶ πρὸς τὰ βαθύτερά τους αἷτια: ὁ μὲν Ἄραβας περιγράφεται ἀπὸ τὸν Ντήναχ νὰ ἔχει τὴν πεποίθηση ὅτι πρόκειται γιὰ ἀπλὴ ἐνδοαραβικὴ διένεξη καὶ ὅτι σὲ κείνη τὴν περίσταση — στὰ 1990 — δὲν θὰ γινόταν μιὰ τόσο «κραυγαλέα» καὶ «πεισματικὴ» ἀνάμειξη τῶν Δυτικῶν, ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἐκεῖ στὸ ὑπέδαφος τοῦ Ἰράκ τὰ πλούσια κοιτά-

σματα τοῦ πετρελαίου. Ὁ δὲ Ο.Η.Ε. νὰ πιστεύει καὶ νὰ διαβεβαιώνει ὅτι ἡ στάση του θὰ ἦταν παρόμοια, ἀκόμη καὶ ἂν ἐπρόκειτο γιὰ εἰσβολὴ σὲ ἄγονες περιοχές. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ «εἶχε ἔλθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» νὰ τεθεῖ πιά τέρμα στὴν αὐθαιρεσία καὶ τὴν ἀναρχία καὶ τὴν «ἐτσιθελικὴ» εἰσβολὴ καὶ «ἄρπαγὴ» καὶ νὰ ἐμπεδωθεῖ μιὰ ἔννομη τάξη σὲ διεθνὲς διαμέτρημα. Κι ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἐπικείμενη πλήρη χρεωκοπία τῶν κατασταλτικῶν θεσμῶν εἶχε ἀκράδαντη πεποίθηση ὁ τότε (1924) συνομιλητῆς μου, ἀκολουθώντας τὰ δικά του ἰδανικὰ μιᾶς ἐξασφάλισης τῆς διεθνοῦς ἔννομης τάξης μὲ θεσμούς «προληπτικούς» (παραχώρηση τμήματος τῆς «κυριαρχίας» τῶν κρατῶν-μελῶν σὲ μιὰ κεντρικὴ ὁμοσπονδιακὴ πολιτικὴ ἐξουσία, ὅπως αὐτὴ πού τώρα ὑποστηρίζουν γιὰ τὴν Εὐρώπη οἱ Kohl, Mitterrand καὶ Delors καὶ γιὰ τὰ Ἐνωμένα Ἔθνη τὴν ὑποστηρίζουν ἡ νορβηγὴ πρωθυπουργὸς κυρία Brundtland, ὁ σουηδὸς πρωθυπουργὸς Ingvar Carlsson καὶ οἱ παλαιοὶ εὐρωπαῖοι πολιτικοὶ ἡγέτες Willy Brandt καὶ Edward Heath, *Journal de Genève* τῆς 23 Ἀπριλίου 1991, σ. 4).

«Σὲ τί θὰ ὠφελοῦσε μιὰ νίκη κερδισμένη μὲ τόσο αἷμα καὶ μὲ μιὰ τέτοια πτώση τῶν ἀξιῶν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ φοβερὲς οἰκονομικὲς καταστροφές;» μοῦ ἔλεγε στὰ 1924 ὁ Paul Amadeus.

Ἡ πίστη του στὴν ἀνάγκη ἀποτελεσματικῶν θεσμῶν φύσεως προληπτικῆς ἦταν ἀκράδαντη καὶ ἀπόλυτη. Ἀλλὰ καὶ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1990 τὰ ἴδια περίπου (ὅπως τότε, στὰ 1924) ἐμέλλονταν νὰ λεχθοῦν: Εἶχαν διερωτηθεῖ οἱ μεγάλοι τότε (1990) πολιτικοὶ τοῦ διεθνοῦς στίβου — ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι μὲ κάποια κρίση — τὸ φθινόπωρο τοῦ 1990: «Σὲ τί θὰ ὠφελοῦσε μιὰ σύγκρουση;». Ἀκόμα καὶ «σὲ τί θὰ ὠφελοῦσε μιὰ φαινομενικὴ ὑποχώρηση τοῦ Ἀραβα ἡγέτη καὶ μιὰ ἐκκένωση τοῦ καταληφθέντος αὐθαίρετα χώρου;» Ἐφ' ὅσον ἐκεῖνο τὸ πολιτικὸ κόμμα «Μπάαθ», μὲ τὴν ἀρχηγία τοῦ Σαντάμ, ἐπρόκειτο νὰ παραμείνει στὴν ἐξουσία, διατηρώντας καὶ τοὺς βαλλιστικούς πυραύλους του καὶ τὰ χημικὰ του ὄπλα καὶ τὸ ἄλλο πολεμικὸ ὕλικό τοῦ γενικοῦ ὀλέθρου πού εἶχε ἀπὸ παλαιότερα προμηθευτεῖ (ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Δυτικούς), ἡ ἐκκένωση τοῦ Κουβέιτ θὰ κατέληγε σὲ μιὰ ἀπλὴ «ἀναβολὴ τοῦ πολέμου».

Μὲ μιὰ ἀπλὴ «πολιτικὴ λύση» — χωρὶς ἀναδιοργάνωση τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ χωρὶς ἀποτελεσματικούς προληπτικούς θεσμούς καὶ δομὲς ἔννομης τάξης — ὁ εἰσβολέας θὰ ἐπανερχόταν «δριμύτερος» καὶ

καλύτερα προετοιμασμένος. Ἡ πολιτική λύση — ἔλεξαν στοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ 1990 — μεταθέτει ἀπλῶς γιὰ ἀργότερα τὸν πόλεμο καὶ μάλιστα μὲ ἕναν ἰσχυρότερο ἀντίπαλο. Δὲν τὸν ματαιώνει.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀξίζει πολὺ περισσότερο νὰ γίνουν διεθνεῖς προσπάθειες γιὰ δομικὴ καὶ θεσμικὴ ἰσχυροποίηση τοῦ Ο.Η.Ε., ὥστε νὰ μπορεῖ ὁ Ὅργανισμὸς νὰ παίρνει π.χ. ἀποφάσεις γιὰ τὴν προληπτικὴ ἀπαγόρευση στὶς πολεμικὲς βιομηχανίες τοῦ κόσμου νὰ ἐξοπλίζουν τὶς ἐπιμέρους χῶρες-μέλη, παρὰ νὰ γίνονται πανηγυρισμοὶ γιὰ τὶς ἐπετείους τῆς ἀξιομνημόνευτης χρονιᾶς τοῦ 1945, τῆς χρονιᾶς τῆς ἰδρύσεώς του. Καὶ δὲν θὰ συνέτεινε καθόλου στὴν προαγωγὴ τοῦ κύρους καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ Ο.Η.Ε. τὸ ἐνδεχόμενον — ποὺ εὐτυχῶς δὲν ἔγινε — νὰ μείνουν τελικὰ ἀνεκτέλεστα καὶ χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα ὅλα τὰ ὁμόφωνα καὶ ὁμόψηφα τῶν χωρῶν-μελῶν ψηφίσματα — ὅλη ἡ σειρὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Αὐγούστου 1990 κέ. — ποὺ εἶχαν ὡς στόχο τὴν ἀποχώρηση τῶν εἰσβολέων στὴν περίπτωση τῆς κρίσεως στὸν Περσικὸ Κόλπο, ὅπως εἶχαν μείνει τὸ 1974 ἀνεκτέλεστες καὶ δίχως ἀποτέλεσμα οἱ ἀντίστοιχες ἀποφάσεις τοῦ ἴδιου παγκόσμιου Ὁργανισμοῦ στὴν περίπτωση τῆς ἀποχώρησης τοῦ Ἀτίλα ἀπὸ τὴν Κύπρο.